

De lisdodde, meer dan een plant aan de slootkant

Wanneer je weer eens langs een slootkant komt, valt hij je eigenlijk altijd op: de lisdodde. Al vanaf mijn vroegste jeugd weet ik hoe deze plant heet, maar nog nooit heb ik me afgevraagd of er ook maar iets over te vertellen is. Als kind sloegen we hem kapot, dat gaf geweldig veel pluisjes.

Maar er is meer. Ten eerste hebben we in Nederland twee soorten, de kleine en de grote lisdodde. De plant doet het in Nederland erg goed, want lisdodde houdt van zeer voedselrijk water. Je vindt hem op beschutte plaatsen, waar het water niet hard stroomt. Deze plant heeft geen moeite met veel slib of een modderige bodem, dat vindt ie juist lekker. Degene die je verreweg het meest tegenkomt is de grote. Het verschil tussen de kleine en de grote zit hem niet in de lengte, beide worden zo'n 2m hoog. Van de kleine zijn de bladeren wel beduidend smaller.

Maar het grootste verschil zit hem in de aren. Beide bloeien in juni en juli met de mannelijke aar boven de vrouwelijke lichtbruine aar, waaraan de bloemen zitten. Bij de grote lisdodde zit

de mannelijke aar direct boven de vrouwelijke, terwijl bij de kleine lisdodde hier een afstand van 0,5 tot 3 cm kan zitten. De twee in onze contreien voorkomende lisdodden zijn windbestuivers. De meerjarige planten hebben een lange levensduur en produceren erg veel zaad. Deze combinatie van eigenschappen is nogal opmerkelijk in de natuur. Meestal produceren planten die een hele lange levensduur hebben maar weinig zaad en zijn de planten die veel zaad produceren kortlevend. De lisdodde leeft dus lang én produceert veel zaad.

De grote lisdodde groeit bij zeer voedselrijke omstandigheden en in zure, voedselrijk wordende vennen en plassen. De plant kan helpen met het verlanden van ondiep water. De lisdodde neemt vervuiling uit het water op en is hierdoor zeker een nuttige plant. Bovendien wordt hij naast riet als waterzuiveraar in natuurlijke helofytenfilters gebruikt.

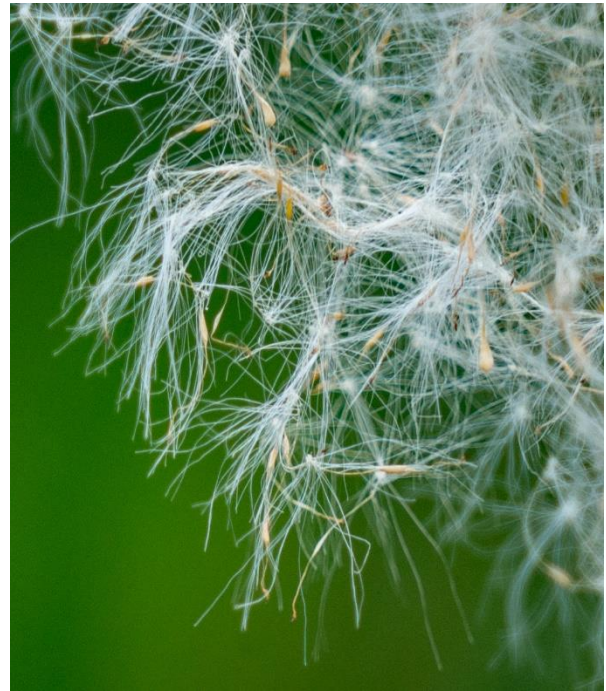
In de prehistorie zal de lisdodde zeer waarschijnlijk zijn gebruikt als tondel bij het maken van vuur. Doordat de aar zo dichtgepakt is, blijft de binnenste pluis altijd droog, ook bij regen. Later werd hij ook gebruikt om lopen van geweren en lampenglas van olielampen schoon te maken. En wat te denken van vulling voor matrassen en kussens. Van de stengels en bladeren kan dakbedekking worden gemaakt, maar je kunt ook manden, hoeden, schoenen, matten en zittingen van stoelen vlechten. Je

kunt er zelfs papier van maken. Bij survivalkleding wordt het pluiz gebruikt als isolatie in schoenen of jassen.

Ook is de lisdodde eetbaar. De jonge scheuten zijn te verzamelen van april tot juni. Daarbij dien je de buitenste bladeren te verwijderen. De scheuten kunnen worden gekookt, gewokt, gebakken, gestoofd en worden verwerkt in soepen. Maar bedenk dan wel, aangezien ze water zuiveren, dat de lisdodde afvalstoffen opslaat. Mijn keuze zou het niet zijn.

In natte gebieden kun je goed lisdodde kweken (natte-teelt). De laatste jaren is er veel onderzoek naar het gebruik van natte-teelt gewassen als veevoer of bouw materiaal. Naast opbrengst zorgt deze plant ook voor habitat en voedsel voor moerasoorten zoals libellen, vogels en amfibieën.

Lisdodde is dus ook goed voor de natuurkwaliteit. De plant zuivert de bodem en het water, omdat het voedingsstoffen (fosfaat en stikstof) opneemt die er ooit in de vorm van (kunst)mest aan zijn toegevoegd en die nu de balans in de bodem verstoren. Zo kan een 'voedselarm' moeras ontstaan met een grote variatie van planten en dieren.

De lisdoddeteelt combineert een aantal functies, zoals waterzuivering, waterberging en bodemherstel. Omdat het waterpeil hier hoger kan staan dan in de landbouwgebieden kan het uitstekend dienen als bufferzone tussen natte natuurgebieden en de drogere landbouwgebieden. Nog een voordeel: lisdodde houdt water vast en kan dus als buffer fungeren in tijden van piekbuien en grote droogte, waarmee de plant bijdraagt aan klimaatadaptatie. Ook kan lisdoddeteelt helpen om CO₂-uitstoot te verminderen. Kortom een plant met mogelijkheden. Vandaar dat de provincies Utrecht, Friesland en Brabant hier onderzoek naar doen. Persoonlijk lijkt mij ook het oogsten op deze drassige ondergrond nog wel een uitdaging. Maar de mens is vindingrijk, dus ook daar zal wel iets op gevonden worden. Kortom, de lisdodde is zeker een plant die aandacht verdient.

Ria Smits

Met dank aan Adriëtte van der Wijst voor de foto's.